

INTRODUKTION

Retsantropologien er næsten lige så gammel som antropologien selv. En del af fagets pionerer havde således deres disciplinære fodfæste i juraen og fattede interesse for antropologien ud fra et ønske om at forstå retssystemernes udviklingshistorie. Med dette mål for øje blev udforskningen af lov og ret i primitive samfund et vigtigt genstandsfelt for centrale antropologiske skikkelser som Henry James Maine (1822-88) og Henry Morgan (1818-81). Det er i den forstand ingen nyhed, at antropologer beskæftiger sig med samfundenes evne til at håndtere konflikter via retlig regulering eller gennem institutioner med retslignende funktioner. De seneste 10-15 år har imidlertid budt på en udvikling, hvor retsantropologien i stigende grad er blevet mere globalt orienteret og samtidig har drejet sit fokus mod rettigheder i almindelighed og menneskerettigheder i særdeleshed. Udviklingen er faldet naturligt sammen med rettens generelle internationalisering, selv om der måske nok – som Richard A. Wilson argumenterer i sin artikel – har været et vist efterslæb inden for antropologien i forhold til at tage disse retlige omvæltninger alvorligt som et selvstændigt undersøgelsesfelt. Nu begynder konturerne af en egentlig *rettighedsantropologi* imidlertid at tegne sig som en vigtig genre, der nok er nytænkende, men som samtidig er grundigt forankret i retsantropologiens historie og begrebsunivers.

Dette nummer af *Tidsskriftet Antropologi* forsøger at indfange centrale aspekter af denne udvikling. I den første artikel sætter Richard A. Wilson netop fokus på forekomsten af en antropologi om menneskerettigheder, og han demonstrerer med sin analyse, hvordan retsantropologien udgør det begrebsmæssige baggrundstæppe for fagets stigende interesse for rettigheder. Samtidig bringer Wilson en række forslag til, hvor retsantropologer med fordel kunne vende opmærksomheden hen i en ny verdensorden, hvor retten på samme tid er vældig lokal og umiskendeligt global. I god tråd med disse anbefalinger ser Maj Nygaard-Christensen i sin artikel på betydningen og den folkelige modtagelse af sandhedskommissioner under

nationsopbygningsprocessen i Østtimor. Det særlige ved tilfældet Østtimor er, at der i perioden efter løsrivelsen fra Indonesien i 1999 blev nedsat to forskellige sandhedskommissioner, som fremhæver modstridende forslag til, hvordan landets voldelige og konfliktfulde fortid skal håndteres – henholdsvis via retlige tiltag og gennem amnesti og forsoning. Ulf Johansson Dahre beskæftiger sig i sin artikel også med temaerne rettigheder og globalisering, men i en helt anden kontekst. Han viser, hvordan forestillingen om ytringsfrihed som objektivt og værdineutralt princip, der er løsrivet fra politiske interesser, omsættes i retlig praksis, når den svenske højesteret behandler umiddelbart næsten enslydende sager om diskrimination af homoseksuelle – og alligevel når frem til modsatrettede konklusioner. Her kommer globaliseringen så at sige ind ad bagdøren, fordi Højesteret inddrager de rettigheder, som er indskrevet i den europæiske menneskerettighedskonvention, og spørgsmålet bliver derfor, hvilke af de „umistelige“ rettigheder der har forrang i det konkrete tilfælde. Dette er, argumenterer Dahre, grundlæggende et politisk spørgsmål, som har sammenhæng med samfundets kulturelle prioriteter, hvorfor tanken om værdineutrale retlige principper bliver illusorisk.

Lov og ret udgør dog stadig vigtige temaer for antropologer, som ikke beskæftiger sig med netop globalisering, menneskerettigheder og international ret. Temanummerets to sidste artikler diskuterer således rettens betydning for mennesker på begge sider af „skranken“ inden for velfærdsstatens institutionelle rammer. Ida Hammen viser i sin artikel om sagsbehandling i kommunernes sociale arbejde, hvordan indførelsen af en ny lovbestemt metode til vurdering af klienternes arbejdsevne skaber sin egen subtile og ikke altid tilsigtede logik. Arbejdsevne metoden skal medvirke til at bevidstgøre de sociale klienter om deres rettigheder over for systemet i kraft af en „gennemsigtig“ sagsprocedure. I praksis betyder retliggørelsen imidlertid, at såvel sagsbehandlingen som mødet med borgeren bliver mere fragmenteret og mindre helhedsorienteret. Selvom forandringerne på overfladen er små, skaber den lovfæstede metode ved nærmere eftersyn en helt ny virkelighed at agere i for de sociale aktører. I nummerets sidste artikel udforsker Julie Rahbæk Møller og Marlène Elisabeth M.J. Spielman en særlig afkrog af det danske retsvæsen, når de følger livet blandt grønlandske indsatte i et dansk fængsel. Grønlænderne befinder sig en ekstraordinært vanskelig situation, fordi de ikke blot er fængslet på afstand af alt, hvad de kender til og holder af, men også er anbragt på ubestemt tid. Den i dobbelt forstand fremmedgørende retlige kategori giver grundlag for overvejelser om, hvordan grønlænderne overhovedet formår at orientere sig i tid og rum, og hvilke overlevelsestrategier de benytter sig af.

Redaktionen